

РЕЦЕНЗІЯ

завідувача кафедри кінезіології та фізкультурно-спортивної реабілітації
Національного університету фізичного виховання і спорту України,
доктора наук з фізичного виховання і спорту,
професора Кашуби Віталія Олександровича на дисертаційну роботу
Клецкової Ольги Михайлівни на тему: «Фізична терапія жінок, хворих на
ожиріння та остеоартроз колінних суглобів I ступеня»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 227 Фізична терапія, ерготерапія
галузі знань 22 Охорона здоров'я

Актуальність. На думку експертів ВООЗ, у зв'язку із значною поширеністю ожиріння (за даними деяких авторів, близько 1 млрд жителів нашої планети) і пов'язаним з ним підвищеним ризиком виникнення низки захворювань, ожиріння перейшло в глобальну епідемію і створює серйозну загрозу для здоров'я суспільства. Окрім цього, особи, які мають надмірну масу тіла, страждають не тільки від хвороб і обмежень рухливості, а й мають ряд проблем, пов'язаних із дискримінацією та ізоляцією, що існують стосовно них у суспільстві. Зв'язок між ожирінням та остеоартрозом (ОА) колінного суглоба, а особливо роль ожиріння як фактора ризику даної патології, добре вивчений. Тим не менш, обмежені методи лікування ОА роблять профілактику модифікованих факторів ризику, таких як ожиріння, ключовою метою для громадської охорони здоров'я та медичних заходів сьогодні. Такі пацієнти потребують більшої підтримки в оптимізації підбору варіантів консервативного лікування, включаючи стимулювання та полегшення втрати ваги та виконання фізичних вправ. Все вищезазначене свідчить про необхідність розробки, наукового обґрунтування, апробації та вивчення ефективності програми із застосуванням засобів фізичної терапії в відновленні жінок, хворих на ожиріння та остеоартроз колінних суглобів першого ступеня. Викладені положення вказують на актуальність проблеми, що спонукало автора до вибору даної теми дослідження. Представлена до

розгляду дисертаційна робота Клецкової О.М. спрямована на теоретичне та практичне вирішення викладених проблем.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана відповідно до Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2016-2020 рр. за темою 4.2. «Організаційні та теоретико-методичні основи фізичної реабілітації осіб різних нозологічних, професійних та вікових груп» (номер державної реєстрації: 0116U001609) та на 2021-2025 рр. за темою 4.2 «Відновлення функціональних можливостей, діяльності та участі осіб різних нозологічних, професійних та вікових груп засобами фізичної терапії», номер державної реєстрації 0121U107926. Особистий внесок здобувача полягав в обґрунтуванні та розробці алгоритму та програми реабілітаційного втручання для жінок, хворих на ожиріння та остеоартроз колінних суглобів першого ступеня.

Ступінь обґрунтування наукових положень і висновків, які сформульовані у дисертації. Наукові результати дисертації висвітлені у 8 наукових публікаціях: 3 статті у наукових виданнях з переліку наукових фахових видань України, 1 стаття у періодичному науковому виданні Грузії, проіндексованому в базі даних Scopus (Q4); 3 публікації апробаційного характеру; 1 публікація додатково відображає наукові результати дисертації.

Результати дослідження було презентовано на міжнародних науково-практичних конференціях: на міжнародній конференції «Актуальні проблеми спортивної медицини» (Київ, 2018, 2019), IX Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Сучасний рух науки» (Дніпро, 2019), XII Міжнародній конференції молодих вчених «Молодь та олімпійський рух» (Київ, 2019), I Міжнародній науково-практичній конференції «Ерготерапія: нова професія для сучасної системи реабілітації в Україні» (Київ, 2019), міжнародній конференції «Abstarkty a prispevku z medzinarodnei vedeckej» (Тречин, Словаччина, 2021), Міжнародній науково-практичній конференції «Фізичне виховання, спорт та фізична реабілітація: проблеми і перспективи

розвитку» (Київ, 2021), а також на науково-методичних конференціях кафедри фізичної терапії та ерготерапії НУФВСУ (Київ, 2018-2022).

Для вирішення поставлених завдань були використані адекватні методи наукових досліджень, що дозволило обґрунтувати на високому науково-методичному рівні основні положення, результати дослідження та висновки дисертаційної роботи.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому що:

- вперше на підставі аналізу порушень структур та функцій опорно-рухового апарату і ліпідного обміну науково обґрунтовано та апробовано алгоритм застосування заходів фізичної терапії для жінок з ожирінням та остеоартрозом колінних суглобів першого ступеня. Базовий компонент програми спрямований на корекцію маси тіла та профілактику ускладнень, спричинених ожирінням. Диференційний (варіативний) компонент програми спрямований на корекцію функціональних порушень, що виникають внаслідок гонартрозу у пацієток з ожирінням;
- вперше запропоновано алгоритм втручання, що заснований на комбінації використання терапевтичних вправ, для покращення стану колінного суглобу та оздоровчого фітнесу, для нормалізації балансу біоімпедансного складу тіла у жінок з ожирінням та остеоартрозом колінних суглобів першого ступеня;
- доповнено дані про функціональний стан опорно-рухового апарату, компонентний склад тіла, ліпідний та вуглеводний профіль у жінок з ожирінням та остеоартрозом колінних суглобів першого ступеня;
- доповнено дані щодо можливостей і впливу дієтичного харчування на перебіг та покращення стану жінок з ожирінням та остеоартрозом колінних суглобів першого ступеня і його вплив на показники складу тіла та стану колінних суглобів;
- розширено теоретичні уявлення про найбільш значущі чинники, які впливають на розвиток остеоартрозу у жінок другого зрілого віку з ожирінням.

Практична значущість полягає в розробці алгоритму обстеження та програми реабілітаційних втручань, з урахуванням функціонального стану м'язів стегна, об'єму активних рухів в колінних суглобах, комплексного аналізу стану тіла та біохімічного аналізу стану крові для жінок другого зрілого віку з ожирінням та гонартрозом 1 ступеня. В процесі розробки автором були визначені послідовність, дозування і параметри застосування засобів фізичної терапії.

Основні положення дисертаційного дослідження були впроваджені в практичну діяльність відділу радіоіндукованої загальної та ендокринологічної патології Наукового центру радіаційної медицини НАМН України, відділу реабілітації ДУ «Інститут травматології та ортопедії НАМН України», а також для вдосконалення навчальних дисциплін, курсів лекцій, практичних та семінарських занять для студентів спеціальності 227 «Фізична терапія, ерготерапія» Національного університету фізичного виховання і спорту України.

Оцінка змісту дисертації. Рецензоване дисертаційне дослідження викладене на 204 сторінках машинописного тексту. Воно складається зі вступу, шести розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. В ході роботи над дисертаційним дослідженням автором було опрацьовано 161 джерело науково-методичної літератури. Робота ілюстрована 20 таблицями та 20 рисунками.

Анотація містить всі необхідні компоненти та традиційно викладена двома мовами. Вступ містить усі необхідні складові: здобувачем переконливо обґрунтована актуальність вивчення обраної теми, визначені мета і завдання дослідження, окреслені об'єкт та предмет дослідження, надані методи дослідження.

В першому розділі, «Сучасний погляд на застосування фізіотерапевтичних засобів в відновному лікуванні жінок, що страждають на ожиріння та остеоартроз колінних суглобів», автором проведено глибокий аналіз сучасної науково-методичної літератури з приводу застосування

засобів фізіотерапевтичних втручань в лікуванні ожиріння у жінок з остеоартрозом великих суглобів. Автором було встановлено, що заходи фізичної терапії відіграють важливу роль у комплексній реабілітації осіб з ожирінням та гонартрозом, але на сьогодні існує мало програм втручання, що спрямовані на корекцію маси тіла та зменшення наслідків, які б включали не тільки засоби ФТ, але і засоби оздоровчого фітнесу.

У другому розділі, «Методи та організація дослідження», описано методи, дизайн та особливості організації дослідження. Дослідження проводили на базі відділу радіоіндукованої загальної та ендокринологічної патології Наукового центру радіаційної медицини НАМН України, лабораторій Науково-дослідного інституту НУФВСУ та спортивно-оздоровчого центру «Dog & Grand CrossFit». Контингент досліджуваних: жінки 35-50 років з ожирінням, у яких виявлено дегенеративні зміни в колінних суглобах – гонартроз I ступеня. Обстежено 68 жінок, хворих на ожиріння, всі пацієнтки мали 1-3 ступені ожиріння. Пацієнток розподілено на дві групи: контрольну (КГ, n=34) та основну (ОГ, n=34). З пацієнтками КГ проводилися відновлювальні заходи, що передбачали виконання стандартної схеми лікування (прийнятої у медичних закладах).

У третьому розділі, «Характеристика обстежуваних показників пацієнток з ожирінням та остеоартрозом колінних суглобів I ступеня», автор наводить докладну характеристику морфофункціонального стану та результати аналізу клініко-інструментального обстеження та особливості показників мотивації обстеженого контингенту хворих на етапі попереднього дослідження, а саме: застосування шкали оцінки функціонального стану колінного суглоба Лісхолма; шкалу болю ВАШ; метод гоніометрії колінного суглобу, визначення обхватних розмірів, визначення компонентного складу тіла, електроміографія, біохімічний аналіз крові.

У четвертому розділі, «Алгоритм фізіотерапевтичного втручання для жінок з ожирінням та остеоартрозом колінних суглобів I ступеня», здобувачем був представлений алгоритм застосування заходів

фізіотерапевтичних втручань тривалістю 24 тижні. Головною ціллю розробленого алгоритму фізіотерапевтичних втручань було зменшення ваги тіла пацієнток, нормалізація функцій ушкоджених кінцівок, відновлення стабільності та рухливості суглобів, відновлення пропріоцептивної чутливості, усунення асиметрії розподілу навантаження нижніх кінцівок, що дало можливість профілактики ортопедичних ускладнень. Окрім глобальної цілі, для всіх пацієнток було сформовано довгострокові та короткострокові цілі у форматі SMART. Ключовими відмінностями розробленого алгоритму застосування заходів ФТ-втручань були: комплексний концептуальний підхід при розробці алгоритму, при виборі цілі та визначенні раціональності і доцільності застосування засобів і методів втручання керувалися пацієнтоцентричним підходом, формування цілей на етапах та застосування запропонованих засобів втручання проводилися виключно з позицій МКФ та персоналізованим підходом до підбору фізичного навантаження і формування раціону харчування.

У п'ятому розділі, «Ефективність застосування алгоритму реабілітаційних заходів у жінок із ожирінням та остеоартрозом колінного суглобу», аналізується ефективність розробленого алгоритму фізіотерапевтичних втручань, наводяться порівняльні результати клініко-інструментальних та соціологічних методів дослідження.

У шостому розділі, «Аналіз та узагальнення результатів дослідження», проведено аналіз отриманих результатів та їх порівняння з висновками та результатами інших досліджень, даними науково-методичної літератури.

Висновки, сформульовані в дисертації, обґрунтовані і достовірні, відповідають меті та завданням дослідження, відображають новизну і практичну значущість рецензованої роботи. Поршень принципів академічної доброчесності не виявлено.

Зауваження щодо змісту та оформлення дисертації. Дисертаційне дослідження виконано на належному науковому рівні, проте окремі положення мають дискусійний характер та потребують корекції чи

уточнення. В контексті викладеного вище вважаємо за доцільне зробити такі зауваження та пропозиції:

1. Анкету щодо мотивації схуднення слід перенести із 2 розділу в «Додатки».
2. У підрозділі 2.2 «Організація дослідження» необхідно перевірити та виправити терміни проведення дослідження.
3. У третьому розділі автор стверджує, що більше половини обстежуваних жінок, а саме 72,1 % характеризуються незадовільною оцінкою функціонального стану колінного суглоба. У таких випадках рекомендовано перевіряти гіпотезу про відповідність спостережуваного рівномірному розподілу.
4. У підрозділі 3.5 «Кореляційні взаємозв'язки досліджуваних показників» автором проведено кореляційний аналіз показників між ВАШ (спина та нижні кінцівки), оцінкою функціонального стану колінного суглоба за шкалою Лісхольма та ІМТ. Було б доцільно представити кореляційний аналіз між ІТМ та станом ліпідного та вуглеводного профілю у обстеженого контингенту хворих.
5. На стор. 103 автор зазначає, що «... у гостру фазу при збереженій функції суглобів для збереження тону м'язів проводили ізометричні вправи». Це є дискусійним, на наш погляд, оскільки використання ізометричних вправ, особливо з додатковим супротивом, може навпаки збільшити розвиток больового синдрому при гонартрозі у фазі загострення.
6. Протягом 4 розділу зустрічаються різні терміни: «програма фізіотерапевтичного втручання», «алгоритм фізіотерапевтичних втручань», «програма реабілітаційних втручань». Для чіткості розуміння слід уніфікувати та дотримуватися однієї термінології.
7. Робота містить деякі орфографічні та стилістичні помилки.

Зазначені дискусійні зауваження не є принциповими та не знижують загальної позитивної оцінки, наукової та практичної значущості результатів дисертаційного дослідження.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Клецькової Ольги Михайлівни на тему: «Фізична терапія жінок, хворих на ожиріння та остеоартроз колінних суглобів I ступеня» є самостійною завершеною особисто виконаною кваліфікаційною науковою працею, відповідає спеціальності 227 Фізична терапія, ерготерапія та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 (із змінами від 31.05.2019, наказ Міністерства освіти і науки України №759) та вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, а її автор, Клецькова Ольга Михайлівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 22 Охорона здоров'я за спеціальністю 227 Фізична терапія, ерготерапія.

Рецензент:

доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор,
завідувач кафедри кінезіології та фізкультурно-спортивної реабілітації
Національного університету фізичного виховання і спорту України

В. О. Кашуба

Підпис Кашуби В. О. засвідчую

Вчений секретар
Національного університету
фізичного виховання і спорту України

Г. С. Машеренкова